

Wie betaalt de laptop voor afstandsonderwijs?

Nu de leerplichtige leerlingen in verband met het coronavirus niet naar school kunnen, wordt van de scholen verwacht dat ze afstandsonderwijs verzorgen. In veel gevallen moet iedere leerling daartoe thuis over een eigen laptop en een emailverbinding beschikken. Wie moet die laptop(s) betalen? De wetgever heeft bepaald dat de schoolboeken gratis zijn.¹ Daarom kwam de Onderwijsinspectie in 2017 tot het volgende antwoord: 'Op het moment dat scholen [in het vo] volledig of grotendeels schoolboeken vervangen door digitaal lesmateriaal en het bezit van een laptop of tablet voor het leerproces noodzakelijk is geworden, dienen scholen hierin zelf te voorzien'.² Hoe moeten we de hier gestelde voorwaarde interpreteren? Ik denk dat de bedoelde voorwaarde al vervuld is als één van de vakdocenten in één klas de papieren leermiddelen van zijn vak afschaft en volledig overgaat op digitale leermiddelen. Daarmee ontstaat voor de school een verplichting om aan de betrokken leerlingen gratis een laptop voor thuisgebruik te fournieren, althans indien van hen verwacht wordt dat ze de huiswerktaken voor dat schoolvak thuis op hun laptop maken.³

In 2018 stelde de minister in antwoord op schriftelijke Kamervragen:⁴ 'Als een school volledig overgaat op digitale leermiddelen dan moet de school in laptops of tablets voorzien als ouders deze niet kunnen of willen betalen.' De minister voegt daaraan toe: 'Scholen mogen ouders niet verplichten om een laptop of tablet te betalen. Als een school volledig overgaat op digitale leermiddelen dan moet de school in laptops of tablets voorzien. De school mag hiervoor een bijdrage van de ouders vragen, maar is verplicht om te benadrukken dat die bijdrage vrijwillig is. Als de vrijwillige bijdrage niet wordt betaald, dient de school zelf in een alternatief te voorzien.' Hier wordt bedoeld dat de school in dat geval, als passend alternatief, niet-digitale leermiddelen moet aanbieden.⁵

Het blijft echter een kronkelige stellingname. Is het niet logischer scholen te verplichten om voor thuisgebruik in een gratis laptop of tablet te voorzien tenzij ze kunnen aantonen dat het apparaat niet noodzakelijk is voor volwaardige deelname aan het aangeboden onderwijs- en leersysteem? In 2019 wilde de minister er nog niet aan, maar hij schoof wel een stukje in die richting op. In een Kamerbrief stelde hij:⁶ 'Een andere belangrijke kostenpost voor ouders in het voortgezet onderwijs is de aanschaf van een laptop of tablet voor hun kind. Hoewel volledig digitaal werken geen doel op zich is, moet ieder kind de kansen die digitale leermiddelen bieden kunnen benutten. Werken op papier is daarbij geen volwaardig alternatief van een digitale leeromgeving. Op het moment dat het bezit van een laptop of tablet voor het leerproces noodzakelijk is geworden, dienen scholen hierin zelf te voorzien als ouders deze zelf niet kunnen aanschaffen.'⁷

Maar nu de coronacrisis anno 2020 is ingetreden, blijkt dat de aangedragen voorwaarden voor het gratis gebruik van een laptop volstrekt achterhaald zijn: de laptop is niet alleen essentieel voor het aan-

¹ <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/basisonderwijs/vraag-en-antwoord/kosten-basisschool-kind> en <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/voortgezet-onderwijs/vraag-en-antwoord/kosten-voor-kind-in-voortgezet-onderwijs> (downloads d.d. 26/3/2020). Zie ook:

<https://www.onderwijsinspectie.nl/binaries/onderwijsinspectie/documenten/publicaties/2012/07/01/veelgestelde-vragen-over-ouderbijdragen-aan-schoolkosten-in-het-vo/veelgestelde-vragen-over-ouderbijdragen.pdf>

² *Ouderbijdrage en digitale leermiddelen*. Brief d.d. 24/5/2017 van de Onderwijsinspectie aan de besturen voortgezet onderwijs. Geciteerd in: <https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-onderwijs-cultuur-en-wetenschap/documenten/rapporten/2018/01/26/scenarios-vrijwillige-ouderbijdrage-po-en-vo> (p.12).

³ Ik denk dat men met de kwalificatie "volledig of grotendeels" niet de rechten van leerlingen jegens de school wil inperken, maar de rechten van de school jegens de overheid (m.b.t. de rijksbekostiging).

⁴ <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/kamervragen/detail?id=2018Z15759&did=2018D47194> (3/10/10).

⁵ Dat is elders uitdrukkelijk vermeld (zie voetnoot 1). Maar de ethische verplichtingen jegens de leerlingen en hun ouders worden steeds indringender verwoord. Momenteel is een initiatiefwetsontwerp in behandeling bij de Eerste Kamer (<https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-35063-A.html>), waarin bepaald wordt dat leerlingen niet mogen worden uitgesloten van activiteiten op grond van het feit dat de vrijwillige ouderbijdrage niet betaald is.

⁶ <https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-onderwijs-cultuur-en-wetenschap/documenten/kamerstukken/2019/03/12/schoolkostenmonitor-2018-2019-en-onderzoek-naar-de-kosten-voor-tweetalig-onderwijs-in-het-vo>

⁷ In het tekstkader onderaan dit blogbericht zijn enige publicaties geïnventariseerd waarin aandacht wordt gevraagd voor kwetsbare leerlingen, waaronder kinderen van minvermogene ouders.

bieden van digitale leermiddelen, maar ook voor het organiseren van afstandsonderwijs en voor de communicatie tussen school en leerling, tussen leraar en leerling en tussen leerlingen onderling.

Een belangrijk uitgangspunt van het Nederlandse onderwijsbeleid is dat leerlingen in het funderend onderwijs geen schoolgeld verschuldigd zijn en dat er ook geen andere financiële barrières mogen bestaan die de toegankelijkheid van het funderend onderwijs bedreigen. Daarom bestaan er gemeentelijke regelingen om kinderen van minvermogende ouders in staat te stellen een laptop aan te schaffen.⁸ Maar om het afstandsonderwijs tijdens de corona-lockdown te faciliteren, heeft de minister bekendgemaakt dat ook andere leerlingen die thuis geen laptop of tablet tot hun beschikking hebben, recht op het gebruik van computerfaciliteiten hebben: zij kunnen van hun school een leenapparaat krijgen.⁹ En dankzij een donatie van de rijksoverheid kunnen scholen op hun beurt apparaten in bruikleen krijgen bij de interscholair ic-organisatie Sivon.¹⁰

Hiermee is een belangrijk precedent geschapen. Het lijkt erop dat leerplichtige leerlingen nu, ongeacht de draagkracht van hun ouders, het recht verworven hebben op het thuisgebruik van een door de school of door de gemeentelijke of rijksoverheid gefinancierd computerapparaat, indien dat noodzakelijk is voor volwaardige deelname aan het door de school aangeboden onderwijs- en leersysteem.¹¹

Wes Holleman

weblog onderwijs 29-3-2020

<http://www.onderwijsethiek.nl>

Tekstkader: Een paar publicaties over problemen van kwetsbare leerlingen

<p>https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2020/02/12/handreiking-omgaan-met-armoede-op-scholen (12/2/2020)</p> <p>https://www.av.s.nl/artikelen/aantal-gemeenten-in-gelijke-kansen-alliantie-breidt-zich-uit (21/11/2019)</p> <p>https://www.gelijke-kansen.nl/actueel/onderwijs-op-afstand (download 26/3/2020)</p> <p>https://www.kennisnet.nl/artikel/7752/stappenplan-primair-onderwijs-lesopafstand-wat-u-kunt-doen-nu-scholen-grotendeels-dicht-moeten/ (zie met name Stap 1)</p> <p>https://po.lesopafstand.nl/lesopafstand/speciale-ondersteuningsbehoefte/</p> <p>https://vo.lesopafstand.nl/</p>
<p>https://www.tijd.be/politiek-economie/belgie/vlaanderen/corona-vergroot-kloof-tussen-rijke-en-arme-kinderen/10215546.html (19/3/2020)</p> <p>https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-onderwijs-cultuur-en-wetenschap/documenten/kamerstukken/2020/03/20/kamerbrief-inzake-continuïteit-van-het-funderend-onderwijs-bij-maatregelen-tegen-het-coronavirus (20/3/2020)</p> <p>https://www.rijnmond.nl/nieuws/193522/Met-zomerschool-onderwijsachterstand-inhalen (23/3/2020)</p> <p>https://www.tubantia.nl/enschede/zorgen-over-tweedeling-in-onderwijs-door-coronacrisis-kansarme-kinderen-raken-nog-verder-achterop-br~a5de3aec/?referrer=https://www.google.com/ (25/3/2020)</p> <p>https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/gemeenten-werken-aan-opvang-voor-kwetsbare-kinderen~b6dae7c7/ (26/3/2020)</p>

⁸ Bijvoorbeeld: <https://www.utrecht.nl/werk-en-inkomen/extras-bij-een-laag-inkomen/>

⁹ <https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-onderwijs-cultuur-en-wetenschap/nieuws/2020/03/20/extra-ondersteuning-voor-kwetsbare-leerlingen> en <https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-onderwijs-cultuur-en-wetenschap/documenten/kamerstukken/2020/03/20/kamerbrief-inzake-continuïteit-van-het-funderend-onderwijs-bij-maatregelen-tegen-het-coronavirus> (p.7).

¹⁰ <https://www.sivon.nl/aanschaf-laptops/alle-vragen-over-de-aanschaf-van-laptops-via-sivon/> (download 26/3/2020)

¹¹ Maar vele leerlingen zullen wellicht niet van dit recht gebruikmaken, bijvoorbeeld omdat ze een sneller en veelzijdiger apparaat prefereren of omdat ze willen voorkomen dat ze het door de school verschaft leenapparaat in huiswerkloze vakantieperioden zouden moeten inleveren.